

LOKALNA SAMOUPRAVA

Slovenska ustava je uvedla nov sistem **lokalne samouprave**, ki se bistveno razlikuje od sistema, ki je vladal znotraj SFRJ. **Občina** postane temeljna enota lokalne samouprave, obenem postavi ustava jasno razmejitev med državno oblastjo in lokalno samoupravo. Jasno je, da uvajanje novega sistema lokalne samouprave ne more ostati samo pri teritorialni in funkcionalni preobrazbi občine, temveč ji mora slediti tudi nova organizacija občine, vključno z novimi organi, kot smo jih imeli do takrat, pa tudi drugačen način njihovega oblikovanja, torej **volitev**.

Preobrazba komunalnega sistema v sistem lokalne samouprave, prinaša vrsto novosti, kar v celoti velja tudi glede organizacije lokalne samouprave.

Iz samega pojma lokalna samouprava izhaja, da gre za takšno upravljanje, pri katerem se lokalna skupnost sama upravlja - seveda samo glede lokalnih zadev. Idealno bi bilo, da bi prebivalci lokalne skupnosti vse odločitve o lokalnih zadevah sprejemali neposredno, vendar je to nemogoče, ker so potrebe, ki se v njej zadovoljujejo preveč raznovrstne in zapletene, da bi o njih odločali vsi občani, in ker terja sodobno življenje neprestano odločanje. Zaradi tega je sprejemanje odločitev, ki se tičejo lokalne skupnosti, poverjeno različnim **organom lokalne samouprave**. Res pa je, da je v manjših lokalnih skupnostih upravljanje preprostejše in ne terja toliko dela kot v večjih.

Tako kot v državni tudi v lokalni samoupravi najpomembnejše odločitve sprejema predstavniško telo kot tisti organ, ki je izvoljen s strani samih prebivalcev lokalne skupnosti in zato predstavlja njihovo voljo. Predstavniško telo lokalne samouprave se oblikuje z volitvami, zato se šteje za najvišji organ lokalne samouprave.

ORGANI OBČINE

Občinski svet

Občinski svet občine je predstavniško telo občine, ki ga v skladu s sodobnimi demokratičnimi standardi volijo prebivalci občine neposredno za štiri leta. Občinski svet je najvišji organ odločanja o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine. V tem okviru ima občinski svet predvsem urejevalno funkcijo (v okviru katere sprejema statut in druge pravne akte), volilno funkcijo, nadzorno funkcijo in funkcijo odločanja o konkretnih (zlasti finančnih) zadevah. Občinski svet ima tudi svoja delovna telesa - komisije in odbore. Občinski svet ima predsednika, ki ga občinski svet voli izmed svojih članov.

Župan

Poleg občinskega sveta, ki sprejema temeljne odločitve v občini, je organ občine tudi **župan**, ki se tako kot občinski svet voli neposredno za štiri leta. Zato za svoje delo ne odgovarja občinskemu svetu, temveč le volilcem. Župan je individualni organ, katerega glavna naloga je, da vodi občinsko upravo ter predstavlja in zastopa občino kot pravno osebo. Župan je tudi varuh zakonitosti delovanja občinske samouprave. Funkcija župana je dokaj ostro ločena od občinskega sveta. Oba imata svoje samostojne pristojnosti in oba sta neposredno izvoljena. Poleg tega župan ne more neposredno vplivati na delo občinskega sveta. To v praksi povzroča pogosta trenja in napetosti v njunem medsebojnem odnosu.

Nadzorni odbor

Poseben občinski organ je **nadzorni odbor**, ki nadzoruje finančno poslovanje občine. Pri tem zlasti opravlja nadzor nad razpolaganjem s premoženjem občine, nadzoruje smotrnost porabe proračunskih sredstev in finančno poslovanje uporabnikov občinskih proračunskih sredstev. Člane nadzornega odbora imenuje občinski svet.

LOKALNE VOLITVE - DRŽAVNE VOLITVE

Lokalne volitve - volitve županov, volitve v občinske svete, volitve v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti - so po obliki podobne **državnim volitvam - volitvam predsednika države, volitvam poslancev v državni zbor**. Lokalne volitve terjajo enko organizacijsko proceduro in pravna jamstva za uresničevanje volilne pravice kot državne volitve. Lokalne volitve praviloma potekajo v bistveno manjši skupnosti kot državne, kar pomembno vpliva ne samo na organizacijska in tehnična vprašanja izvedbe volitev, temveč tudi na njihovo naravo in pomen. Pri lokalnih volitvah je

zato treba predvsem upoštevati, da gre za skupnost, za katero so pomembna vprašanja lokalnega pomena, ki so v manjši meri odvisna od političnih stališč in pogledov. Zaradi tega ni primerno preveč mehanično prenašati volilni sistem, kakršen je uveljavljen na državni ravni, na lokalno raven, temveč je treba čimbolj upoštevati posebnosti odnosov v lokalni skupnosti.

RAZDELITEV MANDATOV

Kadar govorimo o volilnem sistemu, mislimo na ožji element volitev, ki se nanaša na delitev mandatov. Na podlagi volitev se namreč sedeži oz. mesta v predstavniškem telesu razdelijo med tiste osebe, ki so bile izvoljene na volitvah. Razdelitev mandatov je v vsakem primeru odvisna od izida glasovanja, torej od glasav, ki so jih volilci dodelili posamečnim kandidatom oz. listam kandidatov. Kljub temu pa so merila pretvorbe glasov volilcev v sedeže v predstavniškem telesu lahko različna in lahko pripeljejo do zelo različnih rezultatov. V sodobnem večstrankarskem sistemu je vprašanje večine, ki je potrebna za izvolitev, pomembno predvsem zaradi načina razdelitve mest v predstavniškem telesu med kandidate posameznih političnih strank. Glede na to sta se razvila dva temeljna sistema razdelitve mandatov - večinski in proporcionalni sistem.

VEČINSKI SISTEM

Za večinski sistem razdelitve mandatov je značilno, da se o kandidatih na volitvah odloča z večino. Pri tem sta znani zlasti dve osnovni različici, in sicer sistem relativne in sistem absolutne večine. Po sistemu relativne večine (enokrožni večinski sistem) je med vsemi kandidati, ki kandidirajo v volilni enoti, izvoljen tisti kandidat oz. so izvoljeni tisti kandidati, ki je dobil oz. so dobili največ glasov v volilni enoti. Tej pomanjkljivosti se skuša izogniti sistem absolutne večine (dvokrožni večinski sistem), po katerem je kandidat izvoljen samo, če uživa podporo večine volivcev v volilni enoti. V praksi se le redko zgodi, da je izvoljen kateri od kandidatov v prvem krogu, zato je navadno potreben še en krog glasovanja.

PROPORCIONALNI SISTEM

Za razliko od večinskega sistema izhaja proporcionalni sistem iz načela, da morajo dodeljeni predstavniški mandati ustrezati dobljenim glasovom na volitvah, kar naj bi zagotavljalo tudi, da so različni politični interesi oz. stranke, ki jih predstavljajo, ustrezno predstavljeni v parlamentu. Sorazmerna delitev mandatov se dosega na različne načine, s pomočjo raznih volilnih formul.

Za večinski sistem je značilna nesorazmerna delitev mandatov in možnost volilcev, da v veliki meri odločajo o osebah, ki bodo izvoljene. Proporcionalni sistem pa praviloma tega ne dopušča, ztukaj v največji možni meri odočajo politične stranke.

Pomembna prednost večinskega sistema je, da omogoča tesnejšo povezanost med volilci in izvoljenimi, kar je zlasti pomembno ravno za lokalno raven. Pri večinskem sistemu namreč kandidirajo posamezniki, ki jih v lokalni skupnosti volilci lahko poznajo kot osebe, ne samo kot pripadnike določene stranke. Zato volilci v takem primeru lahko glasujejo o osebah, ne pa zgolj o političnih strankah.

Prednost proporcionalnega sistema je, da zagotavlja sorazmerno razdelitev sedežev v predstavniškem telesu glede na volilni izid in s tem ustrezno zastopanost političnih stališč v lokalni skupnosti.

VOLILNI ORGANI

Pri lokalnih volitvah je najpomembnejši organ občinska volilna komisija, njej podrejeni organi so komisije volilne enote in volilni odbori; republiška volilna komisija pri lokalnih volitvah nima bistvene vloge. Za delo vseh, ki pri volitvah sodelujejo je najpomembnejše, da so pri svojem delu natančni, nevtralni, objektivni in pošteni, in da imajo do vseh kandidatov, ki na volitvah nastopajo enake kriterije. Posebno je to pomembno za občinsko volilno komisijo pri sprejemanju kandidatur. Če se občinska volilna komisija strogo drži zakona je najmanjša verjetnost, da pride do napake in kasnejšega možnega očitjanja, da je ravnala pristrano, kar lahko pripelje tudi do razveljavitve volitev.

OBČINSKA VOLILNA KOMISIJA

Je najpomembnejši organ lokalnih volitev.

Sestava občinske volilne komisije

Občinsko volilno komisijo sestavljajo predsednik in trije člani ter njihovi namestniki. Predsednik komisije in njegov namestnik se imenuje izmed aktivnih sodnikov ali drugih diplomiranih pravnikov. Ostali člani volilne komisije in njihovi namestniki se imenujejo po predlogih političnih strank, drugih organizacij občanov v občini ter občanov.

Člani komisije so lahko samo osebe, ki imajo volilno pravico. Nihče ne more biti član več kot enega volilnega organa.

Imenovanje občinske volilne komisije

Občinsko volilno komisijo v občini imenuje občinski svet. Volilne komisije se imenujejo za štiri leta, v kolikor bi v tem času članom potekel mandat se jim mandat podaljša do konca volitev.

Naloge občinske volilne komisije

Občinska volilna komisija:

- 1. skrbi za zakonitost volitev**
- 2. potrjuje posamične kandidature oz. liste kandidatov in sestavlja sezname kandidatov oz. list kandidatov**
- 3. določa volišča**
- 4. imenuje volilne odbore**
- 5. ugotavlja rezultate glasovanja in daje poročila o izidu volitev**
- 6. opravlja in vodi neposredno tehnično delo v zvezi z volitvami**

ad1) Zakonitost volitev

Občinska volilna komisija ima najpomembnejše in najodgovornejše naloge pri občinskih volitvah, saj mora skrbeti v celoti za zakonitost in pravilnost izvedbe volitev.

ad2) Potrjevanje kandidatur oz list kandidatov

Pri izvedbi kandidacijskega postopka je potrebno natančno proučiti kandidature oz. liste kandidatov, da ustrezajo vsem zahtevanim pogojem. Če pri vlaganju kandidature komisija ugotovi, da postopek ni pravilen ali da je kandidatura pomanjkljiva, je potrebno kandidaturo zavrniti. To je zelo občutljivo področje pri katerem se je najbolje strogo držati zakona, saj je tako manjša verjetnost, da pride do napake.

ad3) Določanje volišč

Občinska volilna komisija v roku 10 dni od dneva razpisa volitev določi volišča, se pravi sedež volišča in območje volišča. Pri tem je komisiji pomaga oddelek, ki vodi register stalnega prebivalstva. kjer že imajo podatke o prejšnjih voliščih. Pri določitvi volišč je priporočljivo, da se upoštevajo tradicionalna volišča. Prav tako mora komisija določiti tudi posebno volišče, na katerem se bo opravilo predčasno glasovanje.

Naloga občinske volilne komisije v zvezi z volišči je tudi oskrbeti volišča z vsem potrebnim materialom za izvedbo volitev, in to dan pred volitvami. K volilnemu materialu sodi: volilne skrinjice, razglasi, volilni imenik, glasovnice, obrazci zapisnikov in pomožni material. Volilni material se razdeli preko kurirjev večer pred volitvami. Prevzamejo ga predsedniki volilnih odborov proti podpisu in oni tudi odgovarjajo od tega trenutka dalje za prevzeti material.

ad4) Imenovanje volilnih odborov

Pri določanju članov volilnih odborov mora biti občinska komisija pozorna na dejstvo, da član odbora ne more biti oseba, ki kandidira na volitvah in prav tako član volilnega odbora ne more biti predstavnik kandidata oz. liste kandidatov, niti zaupnik na volišču. Član tudi ne more biti član dveh ali več volilnih organov hkrati.

ad5) Ugotavljanje izida glasovanja

Ko je končano glasovanje na voliščih in je volilni odbor izročil volilno gradivo občinski volilni komisiji, mora volilna komisija ugotoviti izide glasovanja v občini; če je le-ta razdeljena na volilne enote, pa za vsako volilno enoto posebej. Občinska volilna komisija ugotovi:

- število volilcev, vpisanih v volilni imenik
- število volilcev, ki so glasovali s potrdilom, ker pomotoma niso bili vpisani v volilni imenik
- skupno število volilcev v občini
- število volilcev, ki so glasovali po volilnem imeniku
- skupno število volilcev, ki so glasovali

Volilna komisija ugotovi izid glasovanja tako, da za vsakega kandidata sešteje vse glasove, ki jih je dobil na posameznem volišču. Izvoljen(i) je (so) kandidat(i), ki je (so) dobil(i) največ glasov.

V primeru enkega števila glasov odloči žreb.

Ker se pri volitvah običajno prikazuje tudi odstotek glasov, ki jih je prejel posamezni kandidat, velja opozoriti, da se ta odstotek računa od števila veljavnih glasovnic.

Volilna komisija mora ugotoviti tudi izid glasovanja po pošti in izid predčasnega glasovanja.

Če nihče izmed kandidatov za župana ni dobil večine glasov, mora občinska volilna komisija takoj razpisati drugi krog glasovanja.

Najpozneje šesti dan po dnevu glasovanja mora občinska komisija sestaviti poročilo o izidu volitev.

Izvoljenim kandidatom za občinske svetnike ter županu izda potrdilo o izvolitvi.

Po volitvah mora v 20-ih dneh po izvolitvi občinskega sveta sklicati prvo sejo sveta.

ad6) Tehnično delo v zvezi z volitvami

Sem sodi priprava volilnega materiala za vsa volišča in organizacija, da volilni odbori pravočasno prevzamejo ves potreben material.

Volilna komisija je dolžna volilce obvestiti o dnevu glasovanja in o volišču, kjer so vpisani v volilni imenik.

Naloga občinske volilne komisije je tudi inštruktaža članov volilnih odborov. Na dan volitev mora biti komisija pripravljena reševati zaplete, ki bi se utegnili zgoditi na voliščih in biti v pomoč članom volilnih odborov, ki določene situacije ne bi znali sami rešiti.

VOLILNA KOMISIJA VOLILNE ENOTE

Volilne enote so območja, na katera se za izvedbo volitev v občinske svete razdeli območje občine. Za volitve po večinskem sistemu se občina praviloma razdeli na volilne enote, za volitve po proporcionalnem sistemu pa se občina lahko razdeli na volilne enote. Pri obeh volilnih sistemih imajo volilne enote lahko določen vpliv na volilne izide.

Volilne enote se oblikujejo tako, da se en član občinskega sveta voli na približno enako število prebivalcev.

Če je območje občine razdeljeno na krajevne, vaške in četrtne skupnosti, obsega volilna enota območje ene ali več takih skupnosti ali dela take skupnosti.

Naloga volilne komisije volilne enote

- 1. Opravlja in vodi neposredno tehnično delo v zvezi z volitvami**
- 2. Ugotavlja izid glasovanja v volilni enoti**

VOLILNI ODBOR

Volilni odbor je tisti, ki neposredno vodi volitve in je prvi, ki ugotavlja izid glasovanja.

Sestava volilnega odbora

Volilni odbor sestavljajo predsednik in parno število članov ter njihovi namestniki. Vsi člani volilnega odbora se imenujejo izmed občanov, ki imajo stalno prebivališče v občini. Politične stranke, druge organizacije občanov v občini ter občani lahko najpozneje v desetih dnevih po razpisu volitev dajo svoje predloge za imenovanje članov volilnega odbora. Svoje predloge oddajo občinski volilni komisiji. Ko volilni odbor opravlja svoje delo na volišču morajo biti vedno prisotni trije člani odbora.

Naloga volilnega odbora

Volilni odbor na volišču skrbi za:

- 1. vodi glasovanje na volišču**
- 2. ugotavlja izid glasovanja na volišču**

ad 1) Na voliščih vodijo volitve volilni odbori.

Trajanje glasovanja

Glasovanje na voliščih traja najmanj 12 ur, praviloma od 7. ure do 19. ure zvečer.

Volilni odbor večer pred volitvami pripravi prostor za volitve. Vidno je potrebno označiti številko volišča in zagotoviti, da bodo volilci lahko volili tajno in svobodno. Predsednik volilnega odbora prevzame ob kurirja občinske volilne komisije ves potreben material za volitve.

Odgovornost za mir na volišču

Na volišču je najvišji organ volilni odbor, tudi kadar pride do neredov in je potrebno poklicati pomoč policije, je policija na volišču prisotna pod vodstvom predsednika volilnega odbora. Predsednik odbora lahko vsakogar, ki na volišču povzroča nemir, odstrani z volišča in to tudi zapiše v zapisnik. Na volišče ne sme nihče priti z orožjem ali nevarnim orodjem. Tako osebo se takoj odstrani z volišča.

Zaupniki na volišču

Na volišču so lahko prisotni tudi zaupniki političnih strank. Zaupniki se v delo odbora ne smejo vključevati, lahko so na volišču prisotni in opazujejo potek glasovanja. Če se članom volilnega odbora zdi potrebno, da zaupnika odstranijo z volišča (agitiranje volilcev ipd.) mora o tem odločiti odbor z večino.

Potek glasovanja na volišču

Na volišče vstopajo volilci drug za drugim. Volilci glasujejo osebno, nihče ne more glasovati po pooblaščenju. Če se volitev ne more udeležiti zaradi bolezni, se organizira glasovanje na domu, vendar mora volilec to željo izraziti.

Ko volilec pride na volišče pristopi k mizi volilnega odbora. Po ugotovitvi istovetnosti osebe, se pregleda v volilnem imeniku, če je volilec vpisan v imenik se obkroži številka pred imenom volilca. S tem se označi, da je glasoval in se na volišču ne more pojaviti še enkrat. Istovetnost volilca se ugotavlja na podlagi veljavnega osebne dokumenta s sliko.

Če se na volišču pojavi volilec, ki ni vpisan v volilni imenik, iz osebne dokumenta pa je razvidno, da stalno prebiva na območju volišča, jo napoti predsednik odbora k pristojnemu upravnemu organu, ki je sestavljal volilni imenik. Tu oseba dobi potrdilo, da ima po stalnievidenci volilno pravico na tem volišču, in da je bila pri sestavljanju volilnega imenika napravljena napaka. S takšnim potrdilom volilec lahko glasuje, potrdilo pa mora izročiti volilnemu odboru. Takšno glasovanje se označi v zapisniku.

V volilnem imeniku so posebej označeni tisti, ki lahko glasujejo po pošti ali z volilno karto. Taka oseba lahko glasuje na volišču samo, če ima s seboj volilno karto, če le-te nima ga volilni odbor napoti do občinske volilne komisije.

Glasovanje na domu

V kolikor so volilci izrazili, da bodo glasovali na domu, določi predsednik volilnega odbora dva člana, ki se napotita do osebe na dom in ji odneseta glasovnico. Ko oseba glasuje, glasovnico vloži v ovojnico in jo izroči članoma odbora. Ko se vrneta na volišče se obkroži številka pred osebo, ki je tako glasovala, odpre se kuverta in glasovnica se vrže v skrinjico k ostalim glasovnicam.

Način glasovanja

Člani volilnega odbora morajo volilcu na njegovo zahtevo ponovno pojasniti, kako se glasuje. Pri tem je pomembno, da na nikakršen način ne vplivajo na odločitev volilca pri glasovanju.

Konec glasovanja

Ob 19. uri - praviloma - ali po 12 urah glasovanja se volišče zapre. Volilci, ki so takrat še na volišču ali pred njim še lahko glasujejo.

Vodenje zapisnika

V zapisnik se vnesejo vsi pomembni dogodki, ki so se dogodili na volišču - glasovanje na domu, glasovanje z volilno karto, neredi, prekinitve glasovanja ipd.

ad2) Izid glasovanja na volišču

Ob 19. uri - praviloma - se zbere na volišču ves volilni odbor, da bi lahko čimprej začeli s štetjem glasov in delo čimprej dokončali.

Najprej se preštejejo neuporabljene glasovnice in jim dodati glasovnice, ki niso bile uporabljene zaradi napak (nepotiskane ipd.). Število neuporabljenih glasovnic se vpiše v zapisnik.

Predno se odpre volilna skrinjica je potrebno ugotoviti skupno število volilcev in število volilcev, ki so glasovali. To se ugotovi na naslednji način

- volilni odbor vpiše najprej število volilcev, ki so glasovali in so vpisani v volilni imenik
- nato se vpiše število volilcev, ki so glasovali s potrdili, ter sešteje število volilcev
- volilni odbor vpiše število volilcev, ki so glasovali in so vpisani v volilni imenik, in število tistih, ki so glasovali s potrdili ter sešteje število volilcev, ki so glasovali.

Pri številu volilcev, ki so glasovali na volišču, upošteva volilni odbor osebe, ki so dejansko glasovale, in ne prišteva tistih oseb, ki so glasovale bodisi po pošti ali predčasno.

Nato odbor odpre volilno skrinjico in prešteje oddane glasovnice in njihovo število primerja s številom volilcev, ki so glasovali, ter vpiše število oddanih glasov.

Neveljavne glasovnice

To je glasovnica, ki je prazna ali pa je volilec na njej obkrožil več zaporednih številčk pred imeni kandidatov, kot se jih voli v volilni enoti.

Pri neveljavnih glasovnicah velja splošno pravilo, da je glasovnica veljavna, če je voljo volilca mogoče nedvoumno ugotoviti. O vseh takih glasovnicah odbor odloča skupno, predsednik volilnega odbora pa na glasovnici napiše odločitev - VELJAVNA in priimek kandidata oz. NEVELJAVNA. Če je volilec na glasovnico kaj pripisal, to ne vpliva na siceršnjo veljavnost glasovnice.

Vsi rezultati se vpišejo v zapisnik.

Veljavne glasovnice

Volilni odbor posebej sortira veljavne in neveljavne glasovnice. Veljavne glasovnice se potem sortirajo po imenih, da se ugotovi, koliko glasov je prejel posamezen kandidat oz. posamezna lista.

Rezultati se vpišejo v zapisnik.

Zaupniki na volišču

Zaupniki strank so lahko na volišču prisotni, vendar ne smejo sodelovati pri štetju glasov.

Ugotavljanje izida glasovanja

Ko volilni odbor konča s štetjem in vse označi v zapisniku, pospravi volilni material in ga preda kurirju, ki ga prenese do občinske volilne komisije, ki ugotovi končni izid glasovanja.

REPUBLIŠKA VOLILNA KOMISIJA

Naloge Republiške volilne komisije

- 1. Skrbi za enotno uporabo določb tega zakona, ki se nanašajo na volilne postopke**
- 2. daje občinskim volilnim komisijam strokovna navodila v zvezi z izvajanjem tega zakona**
- 3. predpiše obrazce za izvrševanje tega zakona**
- 4. določa enotne standarde za volilni material in določa druge materialne pogoje za izvedbo volilnih opravil**

Republiška volilna komisija pri lokalnih volitvah nima enakih pristojnosti kot pri državnih volitvah. Pri lokalnih volitvah ima najpomembnejšo vlogo občinska volilna komisija, saj ona opravlja naloge, katere pri državnih volitvah opravlja Republiška volilna komisija. Pristojnosti Republiške volilne komisije so tako predvsem skrb za enotno uporabo zakona in pa skrb za strokovno pravilno izvedbo volitev v vsej državi.